

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИКА

Підручник

У двох томах

*За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора А. Ф. Волобуєва,
доктора юридичних наук, професора Р. Л. Степанюка,
доктора юридичних наук, доцента В. О. Малярової*

Том 2

Харків 2018

УДК 343.98(477)(075.8)
К82

Колектив авторів:

Волобуєв А. Ф., проф., д-р юрид. наук – глави 19, 20 (у співавторстві з І. О. Крепаковим), 21, 30; **Одерій О. В.**, доц., д-р юрид. наук – глава 31; **Степанюк Р. Л.**, проф., д-р юрид. наук – глава 28; **Щербаковський М. Г.**, доц., д-р юрид. наук – глава 33 (у співавторстві з Д. В. Пашневим); **Гусєва В. О.**, доц., канд. юрид. наук – глава 25; **Кікінчук В. В.**, канд. юрид. наук – глава 34 (у співавторстві з О. В. Пчеліною); **Книженко С. О.**, канд. юрид. наук – глава 29; **Колесніков В. В.**, доц., канд. юрид. наук – глава 26; **Крепаков І. О.**, ст. наук. співробітник, канд. юрид. наук – глава 20 (у співавторстві з А. Ф. Волобуєвим); **Лускатов О. В.**, доц., канд. юрид. наук – глава 24; **Макаренко Є. І.** – проф., канд. юрид. наук – глава 23 (у співавторстві з Б. А. Бурбелом та О. А. Севідовим); **Матюшкова Т. П.**, доц., канд. юрид. наук – глава 22; **Пазинич Т. А.**, доц., канд. юрид. наук – глава 27; **Пашнєв Д. В.**, доц., канд. юрид. наук – глава 33 (у співавторстві з М. Г. Щербаковським); **Пчеліна О. В.**, доц., канд. юрид. наук – глава 34 (у співавторстві з В. В. Кікінчуком); **Савчук Т. І.**, канд. юрид. наук – глава 32; **Севідов О. А.**, канд. юрид. наук – глава 23 (у співавторстві з Б. А. Бурбелом та Є. І. Макаренком); **Бурбело Б. А.** – глава 23 (у співавторстві з О. А. Севідовим та Є. І. Макаренком).

Рецензенти:

С. С. Чернявський – д-р юрид. наук, проф., проректор Національної академії внутрішніх справ, заслужений діяч науки і техніки України;

К. О. Чаплинський – д-р юрид. наук, проф., завідувач кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

О. О. Юхно – д-р юрид., проф., завідувач кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ.

*Затверджено Вченою радою Харківського національного університету
внутрішніх справ (протокол № 3 від 31.03.2017)*

ISBN 978-966-610-230-3
ISBN 978-966-610-232-7 (Т. 2)

© Колектив авторів, 2018
© Волобуєв А. Ф., Степанюк Р. Л.,
Малярова В. О., загальна редакція, 2018
© Харківський національний університет
внутрішніх справ, 2018

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

Аналоги наркотичних засобів і психотропних речовин 228

Вбивства, вчинені в умовах неочевидності 23

Вбивства, вчинені в умовах очевидності 23

Версія 13

загальна 76

конкретна 76

окрема 30

типова 13, 112

Взаємодія при розслідуванні злочинів 21

Вимагання 105

Виявлення трупа з ознаками насильницької смерті 28

Виявлення частин трупа 29

Грабежі 89

Дорожньо-транспортна пригода 202

Експертиза судова

автотехнічна 225

агротехнічна 244

грунтознавча 67, 79

екологічна 199

економічна 121

електротехнічна 141

інженерно-транспортна 225

медична 142

наркотичних засобів 244

пожежно-технічна 141

почеркознавча 121

товарознавча 88

Заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем 167

Заява про зникнення людини 29

Зґвалтування 43

Зґвалтування, вчинені знайомою потерпілому особою 43
Зґвалтування, вчинені незнайомою потерпілому особою 45
Зловживанням довірою при шахрайстві 145
Злочини проти довкілля (екологічні злочини) 182

Інценування 26, 109

Календарне планування 20

Класифікація

вбивств 23

екологічних злочинів 182

зґвалтувань 43

злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж 123

крадіжок 68

шахрайств 145–146

Комп'ютерна інформація 261

Комп'ютерні злочинці 264

кібершахраї 265

крекери 265

пірати 265

фрікі 265

хакери 264

Комп'ютерні злочини 261

Комп'ютерна технологія 261

Крадіжка 68

Криміналістична

методика 8

тактика 7

техніка 6

характеристика злочинів 9

Механізм дорожньо-транспортної пригоди 204

Наркотичні засоби 227

Наступний етап розслідування 31

Огляд

місця події 32

трупа 33

Організація розслідування 20

Осередок пожежі 136

План розслідування загальний 18
План розслідування окремий 19
Планування розслідування злочинів 15
Пожежа 123
Початковий етап розслідування 11
Прекурсори 229
Привласнення майна 167
Принципи планування 16
Приховування факту смерті особи 26
Психотропні речовини 228

Розбій 89
Розтрата майна 167

Сліди (ознаки) підпалу 129
Сліди (ознаки) порушення правил пожежної безпеки 129
Слідча ситуація 12
Службова особа 202
Способи вбивства, не пов'язані із заподіянням тілесних ушкоджень 25
Способи вбивства, пов'язані із заподіянням тілесних ушкоджень 24
Структура письмового плану розслідування 17
Судово-медична експертиза
живих осіб 35
речових доказів 35
трупа 34

Шахрайство 144

ЗМІСТ

Розділ IV. КРИМІНАЛІСТИЧНА МЕТОДИКА

Глава 19. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ	5
§ 1. Криміналістична методика як розділ науки криміналістики	5
§ 2. Структура методики розслідування злочинів окремих видів	8
<i>Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань.....</i>	<i>14</i>
Глава 20. ПЛАНУВАННЯ Й ОРГАНІЗАЦІЯ	
РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ	15
§ 1. Поняття та значення планування розслідування злочинів	15
§ 2. Структура та правила складання письмового плану	
розслідування.....	16
§ 3. Особливості планування розслідування	
слідчо-оперативною групою	18
§ 4. Планування роботи слідчого у кількох кримінальних	
провадженнях, що перебувають у його віданні	19
§ 5. Поняття та значення організації розслідування злочинів	20
<i>Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань.....</i>	<i>22</i>
Глава 21. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ	
І ЗАПОДІЯННЯ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ	23
§ 1. Криміналістична характеристика вбивств і тяжких тілесних	
ушкоджень, що спричинили смерть.....	23
§ 2. Особливості відкриття кримінального провадження	
та початкового етапу розслідування вбивства	27
§ 3. Особливості наступного етапу розслідування вбивств.....	31
§ 4. Особливості тактики проведення окремих	
слідчих (розшукових) дій	32
§ 5. Криміналістична характеристика заподіяння умисних	
тілесних ушкоджень та особливості їх розслідування	38
<i>Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань.....</i>	<i>41</i>
Глава 22. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗГВАЛТУВАНЬ	43
§ 1. Криміналістична класифікація та характеристика згвалтувань.....	43
§ 2. Особливості відкриття кримінальних проваджень	
про згвалтування та початкового етапу їх розслідування.....	47
§ 3. Особливості наступного етапу розслідування згвалтувань	52
§ 4. Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій.....	54
<i>Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань.....</i>	<i>67</i>

Глава 23. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК	68
§ 1. Криміналістична характеристика крадіжок.....	68
§ 2. Особливості відкриття кримінального провадження та початкового етапу розслідування крадіжки з проникненням у приміщення	73
§ 3. Особливості наступного етапу розслідування крадіжок	78
§ 4. Особливості тактики проведення окремих слідчих дій	80
<i>Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань.....</i>	<i>88</i>
Глава 24. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ГРАБЕЖІВ ТА РОЗБОЇВ	89
§ 1. Криміналістична характеристика грабежів та розбоїв	89
§ 2. Початковий етап розслідування грабежів і розбоїв.....	95
§ 3. Особливості наступного етапу розслідування грабежів і розбоїв	99
§ 4. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій.....	100
<i>Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань.....</i>	<i>103</i>
Глава 25. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ВИМАГАНЬ	105
§ 1. Криміналістична характеристика вимагань.....	105
§ 2. Особливості відкриття кримінального провадження та початкового етапу розслідування	111
§ 3. Особливості наступного етапу розслідування	113
§ 4. Особливості тактики окремих слідчих (розшукових) дій	114
<i>Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань.....</i>	<i>121</i>
Глава 26. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПОЖЕЖАМИ	122
§ 1. Класифікація та криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних із пожежами	122
§ 2. Особливості відкриття кримінального провадження та початкового етапу розслідування злочинів, пов'язаних із виникненням пожеж.....	131
§ 3. Особливості наступного етапу розслідування злочинів, пов'язаних із виникненням пожеж.....	134
§ 4. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій	135
<i>Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань.....</i>	<i>143</i>

Глава 27. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВ	144
§ 1. Криміналістична характеристика та класифікація шахрайств	144
§ 2. Криміналістична характеристика й особливості розслідування шахрайств, що вчинюються у сфері задоволення повсякденних потреб людини	146
§ 3. Криміналістична характеристика й особливості розслідування шахрайств, що вчинюються у побутовій сфері.....	149
§ 4. Криміналістична характеристика й особливості розслідування шахрайств, що вчиняються у сфері функціонування державних та інших суспільних інститутів.....	152
§ 5. Криміналістична характеристика й особливості розслідування шахрайств, що вчиняються у сфері підприємницької діяльності	157
§ 6. Криміналістична характеристика й особливості розслідування шахрайств, що вчиняються у сфері використання електронних технологій.....	161
<i>Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань.....</i>	<i>166</i>
Глава 28. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИВЛАСНЕННЯ, РОЗТРАТИ МАЙНА АБО ЗАВОЛОДІННЯ НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ.....	167
§ 1. Криміналістична характеристика привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем	167
§ 2. Особливості відкриття кримінального провадження та початкового етапу розслідування	170
§ 3. Особливості наступного етапу розслідування.....	173
§ 4. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій	176
<i>Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань.....</i>	<i>181</i>
Глава 29. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ	182
§ 1. Криміналістична класифікація та характеристика екологічних злочинів.....	182
§ 2. Особливості відкриття кримінального провадження та початкового етапу розслідування екологічних злочинів.....	190
§ 3. Особливості наступного етапу розслідування екологічних злочинів.....	193
§ 4. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій	195
<i>Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань.....</i>	<i>200</i>

Глава 30. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ БЕЗПЕКИ РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ	202
§ 1. Криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних із порушенням правил безпеки руху та експлуатації транспорту.....	202
§ 2. Особливості відкриття кримінального провадження та початкового етапу розслідування	210
§ 3. Особливості наступного етапу розслідування.....	217
§ 4. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій	218
<i>Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань.....</i>	<i>226</i>
Глава 31. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ ТА ПРЕКУРСОРІВ.....	227
§ 1. Криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.....	227
§ 2. Особливості відкриття кримінального провадження та початкового етапу розслідування	233
§ 3. Особливості наступного етапу розслідування.....	237
§ 4. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій	240
<i>Завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань</i>	<i>244</i>
Глава 32. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ХУЛІГАНСТВА	245
§ 1. Криміналістична характеристика хуліганства	245
§ 2. Особливості відкриття кримінального провадження та початкового й наступного етапів розслідування	249
§ 3. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій	252
<i>Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань.....</i>	<i>260</i>
Глава 33. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРІВ, СИСТЕМ І КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖ.....	261
§ 1. Криміналістична характеристика комп'ютерних злочинів.....	261
§ 2. Особливості відкриття кримінального провадження та початкового етапу розслідування комп'ютерних злочинів	265
§ 3. Особливості наступного етапу розслідування комп'ютерних злочинів	267

§ 4. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій	268
<i>Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань.....</i>	<i>274</i>
Глава 34. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ПІДРОБЛЕННЯ ГРОШЕЙ ТА ІНШИХ ГРОШОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ	275
§ 1. Криміналістична характеристика підроблення грошей та інших грошових інструментів	275
§ 2. Особливості відкриття кримінального провадження, початкового та наступного етапів розслідування	282
§ 3. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій	287
<i>Питання для самоперевірки та контролю засвоєння знань.....</i>	<i>293</i>
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ І РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	295
Література до розділу IV «Криміналістична методика»	295
Нормативно-правові акти	299
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	304

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / [А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 312 с.

ISBN 978-966-610-230-3

ISBN 978-966-610-232-7 (Т. 2)

У другому томі підручника, підготовленого за програмою навчальної дисципліни «Криміналістика», затвердженої для викладання в Харківському національному університеті внутрішніх справ, викладено питання криміналістичної методики, надано практичні рекомендації щодо розслідування злочинів.

Підручник орієнтовано на підготовку фахівців для підрозділів досудового розслідування Національної поліції України, але він може бути корисним також і для інших осіб, які навчаються чи викладають у ВНЗ МВС України, практичних працівників органів правопорядку і використовуватись в інших юридичних ВНЗ.

УДК 343.98(477)(075.8)

Приклад посилання на видання (в цілому) згідно з міжнародними стандартами:
Volobuev A.F., Stepaniuk R.L., Maliarova V.O. (eds), 2018. *Criminalistics [Kryminalistyka]*: in 2 vols. Vol. 2. Kharkiv: Kharkivskiyi natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav.

Навчальне видання

Волобуєв Анатолій Федорович
Одерій Олексій Володимирович
Степанюк Руслан Леонтійович та ін.

КРИМІНАЛІСТИКА

Підручник

У двох томах
Том 2

Редагування: *М. В. Цвєткова-Верніченко, П. О. Білоус*
Внесення правок: *М. В. Цвєткова-Верніченко*
Комп'ютерне верстання: *А. О. Зозуля*

Підпис. до друку 10.10.2017. Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 18,2.
Обл.-вид. арк. 19,15. Тир. 400 пр. Зам. № 2017-11.

Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.